

STARREVELD ET. AL.

TYPLOGIE VAN DE BEDRIJFSHUISHOUDINGEN

ISBN: 9789020733105

TYPOLOGIEMODEL

Twee criteria bij de door Starreveld et al gehanteerde groepsgewijze indeling:

- a. **indelingscriterium (soortcriterium)** – de aard van de bedrijfsactiviteiten
- b. **volgorde criterium** – de afnemende mogelijkheid om de controle op de volledigheid van de opbrengstverantwoording te baseren op het rationeel verband tussen opgeofferde en verkregen zaken (geld- / goederenbeweging)

De nadruk op de interne controlemaatregelen op de volledigheid van de opbrengstenverantwoording is gelegen in het feit dat binnen de waardekringloop in de verkopen veelal een waardesprong gerealiseerd wordt.

In het algemeen geldt de volgende regel: **hoe zwakker** het rationeel verband tussen opgeofferde en verkregen waarden **hoe moeilijker** die bedrijfstypen *naar hun aard* de volledigheid van de opbrengstverantwoording kunnen verzekeren en hoe **meer** aanvullende controlemaatregelen genomen dienen te worden.

Onderscheiding in grondtypen (soortcriterium)

- huishoudingen die voor de markt produceren
- huishoudingen die niet voor de markt produceren

De kwestie in het al dan niet voor de markt produceren is gelegen in het marktmechanisme op het moment van verkoop. Het marktmechanisme spreekt namelijk een waardeoordeel uit over de geleverde zaken tegenover de gemaakte kosten. Hierdoor is normaliter een rationeel verband tussen opgeofferde en verkregen zaken aanwezig. De waarde van de verkregen zaken zal minstens gelijk moeten zijn aan de waarde van de opgeofferde zaken.

Bij huishoudingen die niet voor de markt produceren is een dergelijke toetsing niet mogelijk en zullen andere middelen ter beoordeling en beheersing van de kosten moeten worden ingezet. Hier zijn autorisatiebegrotingen van groot belang, omdat er bij het opstellen van deze begrotingen reeds een afweging is gemaakt van de ‘offers’ die gemaakt mogen worden tegen de daarvoor te verkrijgen behoeftebevrediging. Voorbeeld: overheidsbegroting. Aan deze besluitvorming liggen in het algemeen niet alleen bedrijfseconomische overwegingen ten grondslag, maar ook politieke en maatschappelijke.

Huishoudingen die voor de markt produceren

Allereerst is het zinvol om onderscheid te maken tussen bedrijven met een overwegende doorstroming van eigen goederen en bedrijven zonder zo’n doorstroming. Deze doorstroming van eigen goederen biedt namelijk mogelijkheden voor het uitoefenen van interne controle, zoals het verband tussen de

geld- en goederenbeweging en inventarisatie. Deze mogelijkheden ontbreken elders geheel of gedeeltelijk.

Bedrijven met een overwegende doorstroming van eigen goederen

Vervolgens wordt binnen bedrijven met een overwegende doorstroming van eigen goederen onderscheid gemaakt tussen bedrijven zonder en met een technisch omzettingsproces. De BIV-problematiek is bij de laatste groep vaak gecompliceerder dan bij de eerste.

Bedrijven zonder technisch omzettingsproces worden vervolgens onderscheiden in handelsbedrijven die in hoofdzaak op rekening of tegen contante betaling leveren. Deze onderscheiding heeft te maken met verschillen in organisatorische mogelijkheden tot het opzetten van een goede interne controle op de verantwoording van opbrengst der verkopen. Zo is bij bedrijven die op rekening leveren een betere functiescheiding mogelijk dan bij bedrijven die tegen contante betaling leveren.

De bedrijven met een technische omzettingsproces worden onderscheiden in massaproductie (homo- en heterogeen) en (serie-) stukproductie. Deze verschillen onderling met name wat betreft de hardheid van de normen voor het verband tussen opgeofferde en verkregen zaken. Daarnaast worden agrarische en extractieve bedrijven afzonderlijk geclassificeerd, omdat deze bedrijven in grote mate door onverwachte of moeilijk beheersbare omstandigheden beïnvloed worden op de relatie tussen opgeofferde en verkregen waarden.

Bedrijven zonder een overwegende doorstroming van eigen goederen

De bedrijven zonder een overwegende doorstroming van eigen goederen kunnen in drie groepen worden verdeeld:

1. organisaties gericht op massale gegevensverwerking (karakter van zowel industriële als dienstverleningsbedrijven, nadruk op een zo effectief en efficiënt mogelijk doorstromingsproces)
2. bedrijven met een specifiek dienstverleningskarakter (vaak nog een, zij het beperkte, goederenbeweging aanwezig of een verband met de capaciteit van duurzame productiemiddelen of menselijke arbeidskracht)
3. financiële instellingen

1. HANDELSBEDRIJVEN

Belangrijkste AO/IC-maatregelen zijn de verbanden in de geld-/goederenbeweging

Goederenbeweging vormt het belangrijkste houvast voor de controle op de volledigheid van de opbrengstverantwoording ($BV + I - V = EV$). Waardesprong goederen: beoordeling brutomarges

a. *Handel waarbij voornamelijk op rekening wordt geleverd*

Veelal goede functiescheidingen aanwezig en fysieke afscherming van de goederen in een magazijn.

b. *Handel waarbij voornamelijk tegen contante betaling wordt geleverd.*

Aandacht besteden aan kasprocedures en vaak Point Of Sale terminals (POS)

2. INDUSTRIËLE BEDRIJVEN

a. Massaproductie

Belangrijkste AO/IC-maatregelen zijn de verbanden in de geld-/goederenbeweging, de

standaardkostprijzen en de periodieke afdelingsgewijze nacalculatie, inclusief

verschillenanalyse

Gestandaardiseerde behoeften van een collectief van afnemers, er wordt op voorraad geproduceerd, productie heeft een repeterend karakter waardoor harde ervaringsnormen beschikbaar zijn.

Planning is relatief eenvoudig en vloeit meestal voort uit beschikbare capaciteit of bereiken minimumvoorraadniveau.

Efficiencyverschil = toegestaan -/- werkelijk verbruik

Bezettingsverschillen berekenen per periode en = werkelijke -/- normale bezetting van man- en machine-uren

i. Homogene massaproductie

Registratie van grondstoffen, man- en machine-uren per periode.

ii. Heterogene massaproductie

Registratie van grondstoffen, man- en machine-uren per productierun.

b. (Serie-) stukproductie

Belangrijkste AO/IC-maatregelen zijn de verbanden in de geld-/goederenbeweging en de

voor- en nacalculaties per order, inclusief verschillenanalyse.

Variabele behoeften van individuele afnemers, geen productie op voorraad, geen (of minder) harde ervaringsnormen.

Planning is complex, dus grote betekenis voor bedrijfsbureau, en vloeit meestal voort uit verkoopproces. Registratie van grondstoffenverbruik, man- en machine-uren per order.

Verschil tussen voor- en nacalculatie = Efficiencyverschil + Calculatieverschil

Bezettingsverschillen berekenen *per periode* en = werkelijke -/- normale bezetting van man- en machine-uren

Denk aan het milieu voordat je dit document print.

3. AGRARISCHE EN EXTRACTIEVE BEDRIJVEN

Productie (oogst of winning) wordt sterk beïnvloed door onbeheersbare omgevingsfactoren.

Daarnaast ‘gratis inbreng’, namelijk de natuur. Hierdoor is de relatie tussen de uitgaande geldbeweging en de waardetoevoeging minder sterk. Echter, er extern gepubliceerde kengetallen zijn te hanteren om soll-positie van bijv. de oogst of opbrengst vee-verkopen te berekenen.

Landbouwbedrijven kopen in o.b.v. teeltplan dat is gebaseerd op verkoopverwachtingen.

Extractieve bedrijven dienen een voorcalculatie van de verwachte winning en winningskosten te maken!

4. DIENSTVERLENENDE BEDRIJVEN

a. Dienstverlening waarbij nog een zekere goederenbeweging kan worden onderkend

i. Dienstverlening met doorstroming van eigen goederen

Controle op de volledigheid van de opbrengstverantwoording wordt opgebouwd vanuit de goederenbeweging (bijv. uitgeverijen, cafés en restaurants).

Cafés en restaurants zijn geen productiebedrijven, omdat de grondstoffen en veel beperkter aandeel hebben in de prijs van het eindproduct, dus goederenbeweging geeft beperkte houvast, dus aanvullende maatregelen (functiescheiding, kwijting etc)

ii. Dienstverlening met doorstroming van goederen van derden

Geen verband tussen ingaande goederenbeweging en uitgaande gelden, dus aanvullende maatregelen, namelijk functiescheiding tussen goederenontvangst, uitvoering en facturering (bijv. reparatiebedrijven, wasserijen en veilingen). Ook wordt vaak gewerkt met (doorlopend genummerde) ontvangstbewijzen.

iii. Dienstverlening met levering via vaste leidingen

Er zijn verbanden in de geld- en goederenbeweging, echter twee complicaties:

Ten eerste zijn er vaak grote verschillen vanwege meet- en leidingverliezen (elektriciteit), lekverliezen (water) of temperatuurswinsten (gas).

Ten tweede kunnen niet alle meterstanden tegelijk worden opgenomen, wat vaak wordt opgevangen middels statistische schattingen.

Opbrengstcontrole ook wel middels verband met het aantal aansluitingen

Klassieke AO-maatregel ten aanzien van meteropnemers is periodieke roulatie te laten plaats vinden om samenspanning met bewoners te voorkomen.

Controle op voorschotnota's middels standenregisters, de voorschotten zijn namelijk periodieke ontvangsten.

Totaal standenregister = totaal aangemaakte acceptgiro's + automatische incasso's
= verantwoorde omzet.

b. Dienstverlening met beschikbaarstellen van:

i. Specifiek gereserveerde ruimte

De belangrijkste AO/IC-maatregelen zijn de maximale capaciteit en de bezettingsregistraties

Leegstandscontrole van groot belang voor controle op volledigheid omzet; maximale capaciteit +/- leegstand (controleren op juistheid) = ingebruik genomen specifieke ruimte. Voorbeelden zijn hotels en ziekenhuizen.

ii. Niet-specifiek gereserveerde ruimte

De belangrijkste AO/IC-maatregel is de quasi-goederenbeweging

Globale beoordeling van bezettingsgraad, echter dit biedt onvoldoende houvast. Daarom: quasi-goederenbeweging (verkoop tickets)

c. Overige dienstverlening

Restcategorie, waarbij het volgens Starreveld kenmerkend is dat de opbrengstcontrole geheel moet worden verankerd in organisatorische maatregelen en procedures, omdat er geen fysieke aanknopingspunten (goederenbeweging of beschikbaar ruimte) aanwezig zijn.

Echter, het principe van de leegstandscontrole kan ook worden toegepast op andere capaciteit, zoals manuren bij uurfacturatie (regiewerk en aanneemsommen)

Andere aanknopingspunten zijn het contractenregister en de projectadministratie

5. FINANCIËLE INSTELLINGEN

Geen verband met goederenbeweging of beschikbare capaciteit aanwezig, dus de volledigheid van de opbrengstverantwoording waarborgen door organisatorische maatregelen en procedures. Bij banken is in dit verband het 'vier ogen'-principe belangrijk, evenals een aparte interne controle-afdeling.